

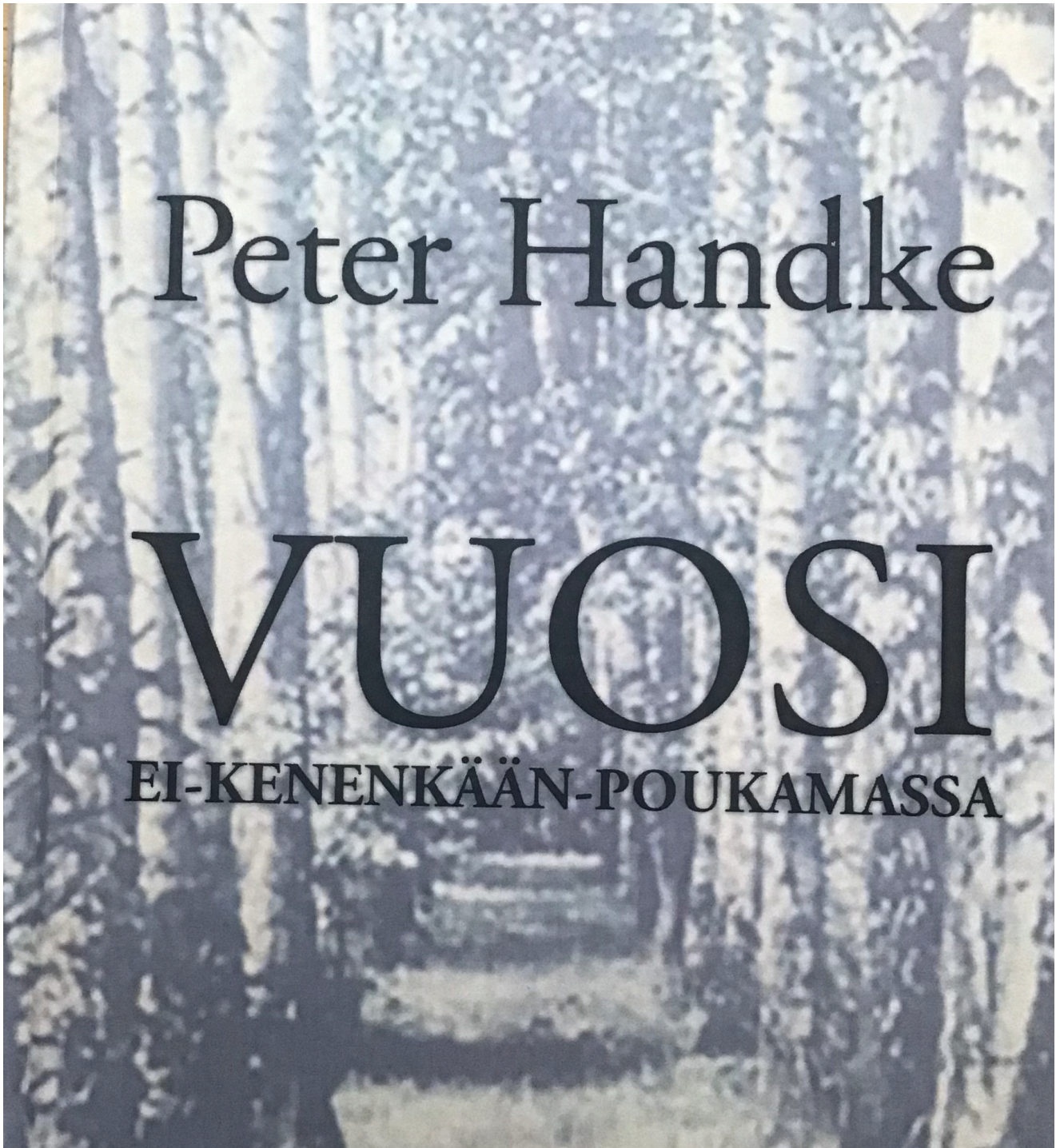
Peter Handke (suom Arja Rinnekangas): Vuosi ei-kenenkään poukamassa

Koti (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/>)

/ Peter Handke (suom Arja Rinnekangas): Vuosi ei-kenenkään poukamassa (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net:443/peter-handke-vuosi-ei-kenenkaan-poukamassa/>)

Peter Handke (suom Arja Rinnekangas): Vuosi ei-kenenkään

poukamassa

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI

Peter Handken teos *Vuosi ei-kenenkään poukamassa* kertoo vaikeasta muodonmuutoksesta, ylivoimaisen tuntuista uudestisyntymästä. Teos aloitti ilmestyessään vuonna 1994 Handken uuden vaiheen.

Fiktion ja modernin romaanin ehdot torjuen Handke on kirjoittanut teoksen lyijykynällä muistikirjoihin. Aloittaessaan Handke nimesi tavoitteeksi "muodonmuutoksen", samalla hän antoi itselleen aikaa yhden vuoden. Hän

aloitti 11.1.1993 ja 18.12.1993. lopetti kello 7 aamulla – tapailen Beethovenin hymniä ilolle.

Tämä tavoite ja aikaraja korostavat kirjoittamista performanssina – siihen kuului pitkät kirjoitusrupeamat puutarhavajassa kylmään aikaan, muulloin ulkona luonnossa:

”Menin kirjoittamaan luontoon, raikkaaseen ilmaan, päiväsaikaan, tuuleen, lehtimetsiin, aina kun mahdollista, joka aamu, läpi koko kesän, aina syksyyn saakka. (Vielä eilen asettauduin luontoon niin pitkäksi aikaa, että tuskin tunnistin enää omaa kirjoitustani, hämärän tuoman iltakasteen vuoksi, jolloin kostealle paperille lyijykynän jälki ei enää tunnu.” (694)

Käsin kirjoitettujen vihkojen mukaan Handke hakee paikkoja, joissa on hyvä oleskella pitkiä aikoja ja kirjoittaa. Loputtomaksi venyvien kirjoittamistuokioiden merkinä on se, että eläimet tulevat uteliaiksi ja alkavat lähestyä. Se ei ole fiktiota, Handke on piirtänyt vihkoonsa jokaisen rotan, joka on ilmestynyt lähettyville kirjoittamisen aikana.

Handken tärkein kirjoituspaikka oli erään lammen soisella rannalla. Hän kiskoi paikalle ontoksi lahonneesta tammipöllistä puolikkaan. Se oli lepotuoli, kuin kapseli, joka oikeaan kulmaan asetettuna tuki selkää. Siinä hän saattoi kirjoittaa tuntikausia, jalat tosin ulottuivat suoveteen asti, ja vesirodat tulivat ihmettelemään niitä. Aina kun Handke havaitsi eläimen, hän piirsi sen.

Talvella Handke kirjoitti puutarhavajassa. Ulkoilmakirjoittamista täydentää lähes kaiken kerronnan liittäminen kävelyretkiin. Hän tekee retkiä Pariisin esikaupungissa. Se on seutu, josta alkaa Versaillesiin asti yltävä metsäalue. Kertojan ajattelu yhdistyy kävelemiseen, hitaaseen etenemiseen ja yllättäviin tiivistyksiin. Kivuliainta kertojan on hyväksyä oma tavallisuutensa muiden joukossa, olla ei-kukaan.

Perinteisen ympäristön kuvauksen tilalle tulee eräänlainen maastokerronta. Se on Handken teoksessa niin perustavaa, että jopa teoksen henkilöt kulkevat kaikki jossain, omalla vaelluksellaan. Henkilökuvien sijaan Handke tuo esiin persoonallisia tapoja kertoa ja kulkea.

Kohutun Nobel -palkinnon yhteydessä muutama kriitikko on haukkunut juuri tämän Handken teoksen pitkäksi ja puuduttavaksi. Ehkä teosta on arvioitu modernin romaanin kriteerein, ja pahimpana on pidetty teoksen kronikkamaisuutta.

Nyt voidaan jo nähdä, miten Handken maastokerronta, kronikkamaisuus ja kirjoittamisperformanssit liittyvät yhteen. Handken teos on tarkkaan rajattu kirjoituskokeilu. Se kesti yhden vuoden. Ja vaikka seikka mainitaan teoksen nimessä, sitä ei ole useinkaan huomioitu. Nimi *Vuosi*, viittaa Handkella 11.1 – 18. 12. 1993. väliseen kirjoittamisaikaan, sekä vuoteen 1997 kuviteltuna tapahtuma-aikana.

Mitä oikeastaan odotin vuodenmittaiselta muistiinkirjoittamiseltani? Jotakin luettavaa; kirjaa, hyvin ilmavaa, hyvin syvällistä, hyvin kekseliästä, niin moniselitteistä. (s.593)

Asia varmistui, kun Handken kustannustoimittaja Raimund Fellingner esitteli muistikirjat. Handke päätti antautua muodonmuutokselle, jonka hän aavisti olevan tulossa. Tehtäväkseen hän nimesi yrityksen tehdä kriisistä hieman kivuttomamman kuin aiempi muodonmuutos, joka oli vähällä päätyä itsetuhoon.

Entä jos myös sellainen kerronta kuihtuisi, ikiajoiksi, ja kuihtuminen olisi merkki uudesta, kuolinkamppailun kaltaisesta, toistuvasta muodonmuutoksesta. Muodonmuutos? Entä sen jälkeen? Jos myös kerronta kadottaisi maailmanlaajuisen merkityksensä, olisiko ylipäätään mitään sen jälkeen? 602

Käsin kirjoitetut muistikirjat piirroksineen ovat Handken dokumentti siitä, miten kertojan hahmon kautta hän yrittää kestää tulevan kriisin. Itsetuholta varjelee sekä kekseliäs kerronta, että kertojan sijoittaminen lähitulevaisuuteen – vuoteen 1997.

Ja kasvu itseni, kirjan ja maailman suhteen tapahtuisi vasta, kun saisin erilaisen varmuuden siitä, että minussa ei ollutkaan kertomusta kertomuksen jälkeen, vaan jotakin huomattavasti aseistariisuvampaa; ei vain lopun lykkäämistä, kuten Tuhannen ja yhden yön tarinoissa: kekseliästä kertomista, vailla mitään erityistä kuvitteellisuutta. (602)

Ei ole vain sattumaa, että Handken myöhäisvaihe on alkanut samoihin aikoihin. Pelkästään tuona vuonna 1993 se ei tapahtunut, vaan sen merkkejä on myös edellisten vuosien muistikirjoissa.

Ei ehkä ole sattumaa sekään, että Handken surullisenkuuluisa Serbian idealisointi kuuluu tähän samaan jaksoon. Toisaalta myös Nobel-palkinnon taustat – eli juuri se mistä Handkea on kiitetty – saattaa kummuta tästä kirjailija-muodonmuutoksesta.

Handken muodonmuutoksesta ei voi puhua uskonnollisena kääntymyksenä. Mikään ei viittaa yhden totuuden vastaanottamisen aiheuttamaan kääntymiseen. Kyse on jostain uskonnollisesta, mutta ei vain kristillisestä, ja kuten teoksessa todetaan, mutta laajemmin uskonnollisesta. Handken kääntymys ja muodonmuutos suuntaavat kuitenkin maalliseen.

Vaikeinta Handkelle on yhä antaa Itävallalle anteeksi lapsuuttaan, tämä konkretisoituu teoksessa katoliseen pappiin, joka asuu Handken syntymäseuduilla Kärntenissä.

Slaavilaisen maaseudun ihailun on sanottu olevan Handkella idealisoitu korvike jostain lapsuudessa menetetystä. Filosofin Slavoj Žižek on jopa väittänyt, että Slovenia, oli Handken ensimmäinen idealisoinnin kohde. Tämä Žižekin oma kotiseutu oli liian groteskia Handkelle, ja sitä välttäänsä tämä lumoutui julmuudesta, joka kätkeytyi serbien traumaattiseen perintöön. Tosin puhe ”julmuuden lumosta” osuu pahasti harhaan, ja Handken kohdallavielä pahemmin harhaan menee puhe serbinationalismista.

Tämä näkyy myös *Vuosi* -teoksessa: siitä Handke asettaa romantisoinnin kohteeksi tuon esikaupunkialueen Pariisin liepeillä. Alue on jo sen verran monikulttuurinen, että kansasta ei voi puhua. Luontoakaan ei idealisoida, koska kyse on teollisuusalueiden reunamista – tosin metsät pitävät siellä puoliaan.

Handke ei puhu maahanmuuttajien tai pikkuporvareiden alueista – ei nimiä ja nimittelyä – vaan kaikki ovat lähtökohtaisesti tuntemattomia tuossa ei-kenenkään poukamassa. Se on ei-kenenkään yhteisö:

Joka kerta, tunteuttomana, halusin tervehtiä heitä, jos he, mitä ei tapahtunut usein, olisivat näyttäneet ikkunoissaan tai pihaporteillaan ja joskus tervehtiminen jopa onnistui... Jos mieleeni onkin joskus juolahtanut heitä kaikkia yhdistävä ja kuvaava sana, niin silloin ei ”pikkuporvari”, vaan ”pikkutalolainen. (661)

Teos ei siis ole moderni romaani, sellainen joka muokataan ja tiivistetään tekstiaineistosta. Se on yhden vuoden kronikka. Kertoja esiintyy kronikoitsijana, tietäen hyvin, että saa moitteet pitkäväteisyydestä. Handke ei siis ole muuttunut vanhemmiten pitkäväteiseksi. Tässä yli 30-vuotta sitten kirjoitetussa teoksessa hän vaikuttaa jopa verkkaisemmalta kuin nykyisissä töissään.

Handkelle tuo kronikkamaisuus näyttää liittyvän hänen kirjoitussessioihinsa. Muistikirjan aineistoa ei ole tiivistetty. Kronikoitsija pitää kerrontaa yllä ja mukaan tulee tyhjäkäyntiä. Kirjoittamisperformanssissa kynän täytyy pysyä liikkeessä, ja niissä puitteissa Handke harjoittaa virtuoosimaisia taitojaan. Hän luo kummallisia virkkeitään, hahmottaa koomista omakuvaa, kehittelee ajatusleikkejä ja huvittelee joutessaan.

Tämä kynän liikkeellä pitäminen antaa tilaa virtuoosimaiselle ilmaisulle. Se sallii haurauden, antaa detaljien nousta, huomioiden syntyä ja ajatusten kehittyä. Samalla se välittää, kertojan oman masennuksen ajoittaista tarkkailua, tavoitteeksi asetettu kevyt ja kekseiliäs improvisointi unohtuu välillä.

Teoksen henkilöahmot pyrkivät elämään omaa elämäänsä. Ne siis toteuttavat sen, mistä kirjoittajat usein puhuvat. Handke tekee tämän näkyväksi, henkilöt yrittävät olla vapaita kertojasta. Esimerkiksi kertoja-isä luulee opastaneensa poikansa paikkoihin jotka olivat tärkeitä hänelle itselleen, mutta tämä kokee omat seikkailunsa joista kertoja ei tiedä mitään. Kerronnan strategiana tuntuu olevan ilmiselvä valehtelu.

Kertoja tietää, että hän ei voi kontrolloida ex-naisystävänsä matkoja. Kerronnan strategiana on ihailu, voittoisan jumalattaren liikkeen aavistelu. Tosin liikuntaironiaa unohtamatta: ”...kaukana talvisilla metsäteillä hänet

tunnisti ripeästä kävelystään, kävelijän (urheilulaji) riuhtomistyylistä ja sen myötä taakse vedetyistä ja pyörivistä hartioistaan.” (478)

Maastossa liikkumisen ja maisemien virtuoosina on taidemaalari-elokuvantekijä. ”Kaukaisuus ja minä olemme yhtä, minä olen taidemaalari” (440) kyseessä on kertojan kaltainen hahmo, myös muodonmuutoksen partaalla. Kuvataiteilija on menettänyt tuntuman kaukaisuuksiin, samalla hän on menettänyt kaiken. ”..hän ei kyennyt lähettämään värejään matkalle minnekään, kaukaisuuden tuntemuksen kadottua”. (453)

Toivonsa menettäneenä taiteilija heittäytyy mahalleen. Ehkä hän kompastuu matalan joen kivikossa, mutta tuijottaessaan pohjakiviä hän huomaa jotain kaunista, erityisen lähellä: ”...silmit olivat niin liki kiviä, että kun hän välillä räpytteli niitä, ripset hankautuivat kiviin. Piikivien pyöristymät näyttivät tummilta, vain niiden reunoissa oli hento valonväre.” (454)

Teoksen lopetus on eräänlainen lopetuksen henki, jota Handke kirjoittaa näkyviin: jokin on muuttunut ja samalla ei mikään. Kertojaa vaivaa sama kaksinaisuus ja sisäiset romahdukset kuin aiemminkin. Vallalla on sama tyyni epätoivo, joka kuvattiin jo teoksen alussa, julman komeassa lauseessa:

”sen jälkeen kun kädestä lipsahtanut veitsenterä oli leikannut syvän haavan, joka toi silmiäni eteen kaikkien lihakerrosten alta töröttävän luun, ja melkein koko kirjoitussormi oli poikki, minä harjasin, samalla pidellen kättä, verta odotellen, vesihanalla, toisella kädelläni huolellisesti hampaitani.” 10

Lopussa – 1997 – vallitsee sota ja arki samanaikaisesti, patikoijat ja pyöräilijät ovat sodassa, samoin tupakoijat ja juomarit, kirjeiden kirjoittajat ja puhelimesta puhujat, myös hävittäjien yö-laivue nousee taivaalle – beethovenmaisesti.

Ehkä ainoa, mikä on muuttunut lopussa on rytmi, kaikki on ennallaan, mutta lauseiden rytmi on rauhallinen ja samalla hurja vyöry. Kääntäjä Arja Rinnekangas tuntuu vastanneen erinomaisesti lopun haasteeseen, ja kirjoittaa harmonista ja hidasrytmistä lausetta.

Kertoja toivoo rauhaa, ja kävelee paikalle lopputapahtumaan. Sinne ovat kokoontuneet teoksen kaikki kertojat, vetämään lankoja yhteen, hakemaan yhteistä säveltä. Sellainen nousee erään vieraan hyräillessä Beethovenia, ja kokemus on viiltävän kaksinainen. Kyseessä on ”Hymni ilolle, joka melodialtaan on mitä masentavin” toteaa kertoja. Ilon ja toisaalta hymnin maailmantuska tarttuvat, mutta loppunousuun sekoittuu hyräilijä, jonka on vaikea pidätellä haukotustaan.

Peter Handke: *VUOSI ei-kenenkään poukamassa*, suom Arja Rinnekangas, Lurra Editions, 2023

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen ja kirjallisuuden dosentti Jyväskylän yliopistosta

« Previous:

Emi Yagi (suom Raisa Porrasmaa):

Tyhjyyspäiväkirja

(<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/emi-yagi-tyhjyyspaivakirja/>)

Next:»

Ilmar Taska (suom Jouko Vanhanen):

Tulevaisuuden kutsu

(<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/ilmar-taska-tulevaisuuden-kutsu/>)

admin

Vastaa

Viesti

Lähetä viesti

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed \(https://akismet.com/privacy/\)](https://akismet.com/privacy/).

Spefi -romaaneja (Tomi Sirviö)

Proudly powered by WordPress (<https://wordpress.org>) | Theme: Content (<https://spicethemes.com>) by
SpiceThemes
